

For mange smykker?

Luk øjnene op!

MÜNCHENER MINERALIENTAGE 2002

af Claus Hedegaard

Jeg er kun gået glip af Münchener Mineralientage to gange de seneste tyve år og har været vidne til messen udvikling gennem årene. Lige så forudsigelig som Hefeweizen og stegt and med Knödel og Rotkraut er kommentaren „der kommer flere og flere smykker, færre og færre mineraler“ - jeg hørte den i de tidlige 80'ere, i år og hvert år imellem. Flere gange! Hvis det var sandt, ville der ikke være mineraler tilbage udover en halv karton marokkansk Aragonit i et hjørne og det er åbenlyst ikke tilfældet. Hvis du ikke har opdaget, hvad der skete, må du være immun overfor indtryk fra omgivelserne!

Blandt de mineraler, der ikke burde være der, opdagede jeg flere nye, spændende ting. Enhver messe har sine «har du set ...» stykker og i år talte "alle" om de Bastnäsit krystaller fra Mulagon-Zeega (Warsak, Pakistan) som Andreas Weerth medbragte. Desværre så jeg dem først relativt sent på messen og er givet gået glip af de bedste, men det jeg så, var enestående. Fem til syv centimeter lange, skarpe, prismatiske, chokolade brune krystaller. De var desværre uden matrix, men kombinationen af størrelse og udseende har sat en ny standard for Bastnäsit. Krystallerne synes friske, uden den pulveragtige omdannelse, der er hyppig fra Madagascar.

Fluorit fra Yiwu (Zhejiang, Kina) har vi set før, men dette var første messe, hvor jeg så et større udvalg. Krystallerne er 5-6 cm, mørkeviolette og har silkeglans til fedtglans. Krystallerne er en kombination af oktaeder og terning, med dominerende oktaeder. Fra et æstetisk synspunkt adskiller materialet sig ved, at Fluoriten er overvokset af et 3-5 cm hvidt lag af "et-eller-andet"; jeg er ikke sikker på, om det er en fibrøs zeolit (jeg har set præparerede stykker med tydelige fibre) eller Calcit med andre mineraler. Ihvertfald er det muligt at præparere det hvide lag delvist væk, så de mørke Fluorit krystaller sidder på snehvid baggrund. Meget tiltalende.

Fluorit samlere kunne også glæde sig over mere materiale fra El Hammam i Marokko. Nogen vil sige,

4-5 mm Hessonit krystaller fra Botes, Siebenbürgen, Rumänien med Sphalerit på Kvarts. Hos 'Crystal Classics' og 'Kristalle' ex coll. Rolf Wein, Stuttgart.

«jamen de er ikke så gode som dem fra Halsbrücke, Heights Quarry, Hilton, Hopar, Huanzala, ...» og fra et eller andet synspunkt har de sikkert ret. Men ved du hvad? De har ikke fattet pointen. Det herlige ved Fluorit - og mange andre mineraler - er netop, at det forekommer på så mange måder, ser så forskelligt ud og et "godt" stykke fra et sted kan sagtens se kedeligere ud end et "mådeligt" stykke fra et andet sted. Forskelligheden er en kvalitet i sig selv og kan være et fint grundlag for en samling.

På mineralmesser leder jeg ofte efter det obscure. Jeg vil selvsagt se på en stor klar Turmalin, men jeg vil virkelig glæde mig over 0,1 mm krystaller af Grimsit. Denne gang faldt jeg over blandt andet Nikischerit, udbudt af Tony Nikischer selv. Det er en Fe(III) analog af Shigait fra Huanuni (Dalence Prov., Oruro Dep., Bolivia) og ligner dårlig Ludlamit, som er ganske hyppigt i Huanuni, men er kun fundet to gange. En anden mineralhandler, Manfred Baumstark, havde også lige fået et mineral, Baumstarkit, opkaldt efter sig og udstillede stykker i München (se nedenfor).

Jeg så Florencit-(La) fra Igarap Bahia Mine (Serra

Violette Fluorit krystaller, kombination af terning og oktaeder, fra Yiwu, Zhejiang, Kina. Hos Helmut Brückner.

Gammelt stykke med Torbernit krystaller fra Gunnislake, Cornwall, England. Hos "Crystal Classics" og "Kristalle" ex coll. Rolf Wein, Stuttgart.

Smaragdgrønne Fluorit krystaller på ca. 1 cm fra Erongo Komplekset, Namibia. Hos 'Crystal Classics' og 'Kristalle' ex coll. Rolf Wein, Stutt-

dos Carajs, Par, Brasilien), millimeter-store grønne til blålige krystaller på Goethit og dermed formentlig blandt Verdens fineste Florencit krystaller. Igarap Bahia Mine er en lateritisk guld mine, som producerer omkring 11 ton guld om året og Florenciten findes på bunden af minen. Desværre blev hullet fyldt, før Florencit var identificeret, så det bliver sikkert ved med at være sjældent.

Proustit krystaller, 3-5 mm, med flot rød farve på matrix fra Imiter (Marokko) var betagende. Jo, det er "kun" Proustit, men hvornår så du sidst håndstykker

Proustit krystaller til 5 mm på matrix fra Imiter, Marokko. Hos Horst Burkhard.

med pæne krystaller? Nej de konkurrerer ikke med Chanarcillo, men er absolut værd at have.

Münchener Mineralientage er altid en glimrende lejlighed til at møde "gamle venner" fra klassiske lokaliteter. Samarbejdet mellem de to firmaer "Crystal Classics" og "Kristalle" om at sælge Rolf Wein samlingen gav rig mulighed for at beundre og erhverve klassikere i god kvalitet. Min øjne faldt straks på et stort håndstykke Hessit fra Botes, Siebenbürgen,

«Vædderhorns»
Gips fra Naica,
Mexico. Hos
“Crystal
Classics” og
“Kristalle” ex
coll. Rolf Wein,
Stuttgart.

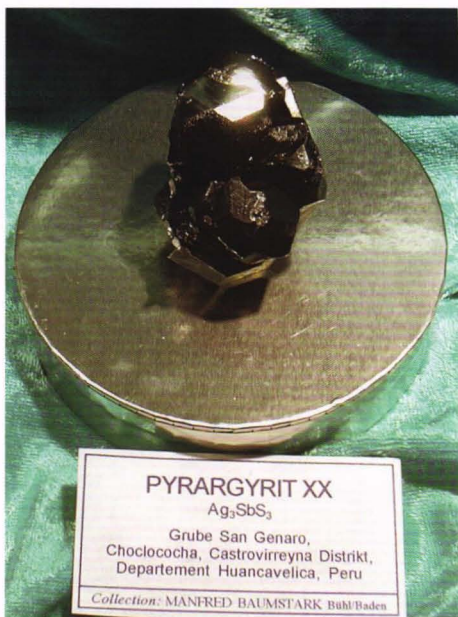
Rumænien, med et åbent aggregat af 4-5 mm store, relativt skarpe krystaller med Sphalerit på matrix af Kvarts krystaller. Sådan skal det gøres! Jeg ved ikke hvorfor, men sådan noget tiltrækker mig meget mere end et stykke Rhodochrosit fra Hotazel i dørstopper størrelse - sådan et var der også. Min interesse for uranminerale medførte, jeg brugte en del tid på at beundre et smukt aggregat af centimeter store Torbernit krystaller fra Gunnislake (Cornwall, England).

Blandt mere “moderne klassikere” hæftede jeg mig ved et smukt stykke smaragdgrønne Fluorit krystaller fra Erongo Komplekset (Namibia) med 1 cm krystaller spredt over en glimmer-dækket druse i pegmatit. Der var også et smukt Gips “vædderhorn” fra Naica (Mexico) og en stor Epidot fra Skardu (Baltistan, Pakistan). Denne samling var åbenlyst samlet med indsigt og passion. Givet at samlingen skulle sælges, synes det at være en fornuftig disposition at dele den, så hvert stykke lander i et godt hjem, hvor det påskønnes.

Jeg har ofte rost særudstillingerne ved Münchener Mineralientage og årets var enestående! Temaet var “Hohen Tauern” - groft sagt østrigske alpine minerale. Jeg kan kun kort nævne et par fremragende enkeltstykker. Smag og behag er forskellig, men en 3 cm enkeltkrystal af Bornit fra Frossnitz (Salzburg, Østrig) står øverst på min liste; en smule irregulær og anløben, men ubeskadiget med tydelige flader, siddende på en smule matrix. Jeg har set Bornit fra mange steder, men en flot, velformet krystal fra en

Genskabt østrigsk knejpe som mødested for
“Strahler”.

Pyrargyrit krystaller til 2 cm fra Mina San Gennaro, Peru.

Ex coll. Manfred Baumstark.

“uventet” lokalitet slår nok så mange Kvartser og Fluorite.

Gennem det meste af messen stod en lille pyt mundvand foran montren fra Naturhistorisches Museum Wien med deres Epidot “Kluftbrücke” - et vel 20 cm langt, krumt aggregat af krystaller, som spandt væggene i en druse (“Kluft”) i Knappenwand. ästetisk topklasse. Jeg hæftede mig også ved en ca. 7 cm orange-brun Scheelit krystal fra Rauris (Salzburg, Østrig) og en ca. 6 cm oktaederisk mørkerød Fluorit på matrix fra Untersulzbachtal.

Det var en sjælden fryd at se monterne, så tilgiv et beklagende spørgsmål. Hvorfor er der ingen forklarende tekster? Næsten alle monterer “prædiker til de omvendte.” Meget arbejde er brugt, så hvorfor er

*Tvillingkrystaller af Baumstarkit til ca. 5 mm fra Mina San Gennaro (Peru).
Ex coll. Manfred Baumstark.*

2 cm gule Fluorit krystaller fra Halsbrücke nær Freiberg. Ex coll. Jakob Sokatsch.

Rubin dørstopper! Krystallen er over 20 cm i tværsnit og del af et par fra Longido, Tanzania.

der ikke bare lidt grundlæggende information? Fem linier geologi, et par ord om forekomstens historie, måske eksempler på de knap så veludviklede mineraler? Dette er en glimrende lejlighed til at formidle jeres viden og I har min udelte opmærksomhed.

Særudstillingen rummede også en kopi af en østrigsk kro som mødested for "Strahler" (feltsamlere fra Alperne). Der var selvsagt kun æblemost i flaskerne, men det virkede forfærdeligt gemytligt, som de sad der og snakkede om mineraler og bandt hinanden historier på ærmet. Hvem sagde, tyskere er kedelige? Nå, det var nok for det meste østrigere. Men undervurder ikke disse højtråbende herrer med munter mundering og stor bugmuskel. De bruge ofte dage eller uger på bjerget, langt fra alfarvej og slæber tunge

stykker langt på stejle flader. Sådan en 50 kg blok ligger sjældent lige ved vejkanten. At være feltsamler i Alperne er ikke for svage sjæle.

Samlermontrerne er et glimrende supplement til den tematiske særudstilling. Hver montre rummer stykker fra en privatsamling, der normalt ikke er offentligt tilgængelige. Man ser flotte stykker, som understreger bredden i samlinger. Jeg kan kun nævne nogle få montrer og føler mig for det meste tiltrukket af dem, der lægger vægt på en bestemt lokalitet; det er som regel der, man pludseligt ser noget uventet. Den tyske mineralhandler Manfred Baumstark viste en montre med mineraler fra Mina San Gennaro i Peru med flotte stykker af det nyligt beskrevne mineral Baumstarkit med tvillingkrystaller op til 5 mm og et smukt stykke Pyrrargyrit med krystaller til 2 cm.

Marco Amabili viste mineraler fra Jeffrey's Mine (Asbestos, Quebec, Canada) med blandt andet Vesuvianit krystaller til ca. 4 cm, et stort stykke (ca. 14 cm) med skinnende, gråligt blommemarvede Mangano-Vesuvianit krystaller og flotte Grossular var. Hessonit krystaller til 1.5 cm.

Jakob Sokatsch havde en montre med Fluorit fra Halsbrücke (nær Freiberg, Sachsen, Tyskland). Det betager mig altid at se den utrolige forskel i størrelse, farve og form af det samme mineral fra samme lokalitet.

Min personlige favorit var to fossil montrer, tilhørende Robert Noll og Bernd Werner, med utroligt

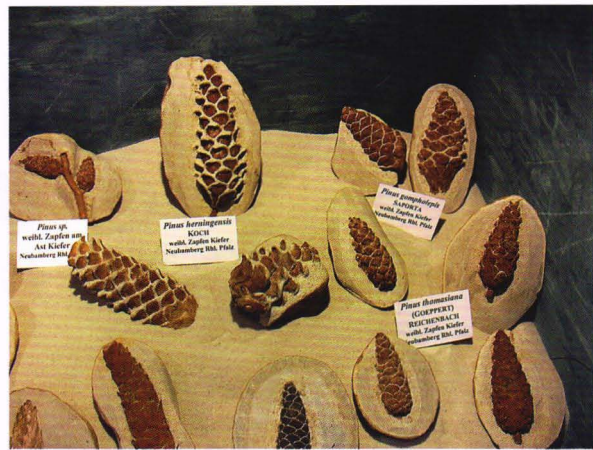
6 cm violette Fluorit krystaller fra Halsbrücke nær Freiberg. Ex coll. Jakob Sokatsch.

Montre med Fluorit fra Halsbrücke nær Freiberg. Ex coll. Jakob Sokatsch.

flotte oligocæne planter, for det meste nåletræskogler, bevaret som tredimensionelle aftryk i Barytkonkretioner fra Steinhardt og Neu-Bamberg (Mainzer Becken, Rheinland Pfalz, Tyskland). De var en æstetisk nydelse og passer perfekt i enhver mineralsamling - mere betagende end flertallet af krystalliserede Baryt stykker.

På min vej gennem hallerne faldt jeg over et par overraskelser. Husker du dengang ... man skulle tro, jeg var 92 og sad svømmede hen over den tabte smag af Kongen af Danmark bolscher. For mange år siden var der mange samlere blandt udstillerne på Münchener Mineralientage, ikke "samlere" i den forstand at de nødvendigvis havde en større samling, men derimod feltsamlere, som havde næsen nede i jorden. Man gjorde rent faktisk forretning med ham, der havde stykket mellem hænderne, mens konen trak ham op af mudderet. Jeg faldt over Joachim Pietsch' stand, hvor der var selvsamlede Baryt krystaller fra forskellige forekomster på Sardegna (Italien). De fleste var desværre skadet, men der var enkelte gode imellem. De havde skarpe, tilspidsede krystaller, for det meste 1-5 cm men enkelte op til 10 cm, i

Kogler bevaret som aftryk i oligocæne Baryt konkretioner fra Steinhardt og Neu-Bamberg (Mainzer Becken, Rheinland Pfalz, Tyskland). Ex coll. Robert Noll & Bernd Werner.

grupper op til 30 cm. Sardegna er berømt for mineraler - tænk Baryt, Calcit og selvsagt Phosgenit og Anglesit - og disse nye fund (der var materiale fra flere lokaliteter) beviser, at selv velkendte europæiske lokaliteter sagtens kan give gode fund med en ihærdig indsats. Mangelen på stykker skyldes ofte mere mangelen på arbejde end at der ikke er noget i jorden.

Har du set terning-formet Kvarts? Bemærkelsesværdigt få har, selvom det er beskrevet i megen ældre literatur. Forestil dig en normal, dobbelt-termineret, seks-sidet, prismatisk Kvarts krystal. Fjern prismet, gør tre flader på hver terminering meget store og det tre andre meget små - så har du et hexaeder. Strengt taget ikke et regulært hexaeder (en terning), men det ligner rigtig godt. Hvis du så maler det violet, har du terning-formet Amethyst. Den tyske handler Jochen Hintze har nu i årevis på det nærmeste forgæves udbudt terning-formede Amethyst krystaller på omkring en centimeter fra Lusumpuka Mine (Kalomo, Zambia). Jeg forbandede mit sløvsind, da jeg ikke købte et stykke for tre år siden og nu stod han der pludselig igen med tilsyneladende nøjagtigt de samme stykker! Hvad er der sket med det at samle og med samlere? Hvordan kan et lille parti enestående stykker af et populært mineral overleve i en handlers lager i flere år? Nej, de er ikke dyre - jeg købte det bedste stykke for nogle mønter og lidt lommeuld. Er der ingen, som samler mere?

Jeg har ved flere lejligheder (Hedegaard 2001a,b, 2002a,b) udtrykt min fortvivlelse over den manglende tilgang af nye samlere og vist, hvordan man kan gøre noget ved det, men det var måske for lidt og for sent.

Røgkvarts krystaller på 15 cm fra Söllahn, Hollersbachtal, Østrig med Sombat Suebsaard indsat som målestok.

Jeg tror ikke, der er færre mineraler end for 20 år siden - tvært imod - men samlerne er i det væsentligste forsvundet. Nej, det kan vi ikke bebrejde messearrangøren, handlerne, kommunisterne eller andet end samlernes kollektive apati.

Det faldende antal samlere og den faldende interesse hos de resterende - som selvsagt er postuleret, baseret på mine egne erfaringer - afspejles også i profilen af både Münchener Mineralientage og mange andre messer. Måske er smykkehandlerne blevet mere professionelle og har større stande, men det gælder også for mineralhandlerne. I mine øjne er den væsentligste ændring fra egentligt detailsalg - et stykke eller to ad gangen til slutbrugeren - til engros-salg. Det har alle dage været muligt at købe engros, man kunne samle nogle stykker sammen og få en parti-pris eller der stod et par kasser under bordet, men salget var lagt an på, at samlere og andet godtfolk mødte op og købte enkeltstykker. Derudover var der måske et par egentlige engros-handlere. Det ændrede sig, ikke pludseligt, ikke i år, men over en årrække. Mange handlerne - jeg siger ikke de fleste, men måske skulle jeg? - udbyder mineraler, tromlepolerede sten, ammonitter o.s.v. i partier; kartoner, poser, sække, per kilo, per ton, ... I år hæftede jeg mig mere end tidligere, at Münchener Mineralientage har ændret sig fra en mineral- og fossilmesse, hvor man kunne købe engros, til en engros gavemesse med en masse sten. Man finder stadig smukke enkeltstykker,

6 cm Fluorit på Røgkvarts fra Untersulzbachtal, Østrig.

som beskrevet ovenfor, møder engagerede samlere og eccentricere, men det er ikke derfor de handlende kommer - de kommer for at sælge partier. Måske små partier, men stadig partier beregnet på videresalg. Det er en rigtig forandring og en større forandring end et par ekstra halskæder. Nej, det kan vi ikke bebrejde messearrangøren, handlerne, kommunisterne ...

Dette til trods opfatter jeg stadig som samler Münchener Mineralientage som den vigtigste messe, jeg kan tage til. Mange messer kalder sig selv "internationale" - og det er jo et dejligt fleksibelt udtryk - men Münchener Mineralientage er det virkeligt. Jeg talte ca. 850 udstillere i kataloget, af hvilke groft taget 40% er tyske, 40% europæiske (udover tyske) og 20% ikke-europæiske. Det giver en virkeligt international profil og et bredt udbud af varer, som da også belønnes af 7% flere besøgende i år i forhold til 2001.

Jeg vil gerne anbefale messe-kataloget (Bode et al., 2002) også selvom man ikke kom til messen. Det er ikke bare en udstillerliste (der er ca. 35 sider udstilleradresser og 35 sider annoncer), men også en kvalitetspublikation med højt kvalificerede artikler om mineralogi med vægt på Hohe Tauern, dannelse af forstenet træ og mineraler i forstenet træ (meget læseværdig!), boganmeldelser og biografier. Kataloget har blivende værdi for alle med interesse for mineraler, fossiler og geologi. Næste års tema er "Turmalin" hvad der lover rigtigt godt for både katalog og særudstilling.

Referencer

Bode, Rainer, Johannes Keilmann & Renate Liebreich (eds.) 2002. Kristallschätze aus den Hohen Tauern, Mineralientage München Messethemenheft 2002 Ausstellerverzeichnis (fås gennem <http://www.Mineralientage.de/>)

Hedegaard, Claus. 2001a. Geology or oblivion, a self-help guide. <http://www.Hedegaard.com/>

Manuscripts/GeoNecrotica/

Hedegaard, Claus. 2001b. Fra geologi til glemsel, Stein 28(4), 3-5

Hedegaard, Claus. 2002a. Geology or oblivion, a self-help guide. Mineral News , 18(1), 2, 4, 8-9

Hedegaard, Claus. 2002b. Fra geologi til glemsel - et kampskrift, Stenhuggeren 28(3), 3-7